

Papp Dénes

KALANDOS KÚTJAINK

[VIZSZONTLÁTÁS]

2021-01-02 | ESSZÉ, VIZSZONTLÁTÁS

Tamás Ferenc: Nincs című verséhez

Ábrahám fiát, Izsákot gyakran kútásóként emlegetik. Vándorlása során fölkereste apja egykori, a filiszteusok által már betemetett kútjait; megtisztította és visszaadta nevüket. De nemcsak a régi kutakat tette rendbe, újakat is ásott, bár nem kísértc mindig töretlen lelkesedés és egyöntetű elismerés tevékenységét. Mindenesetre a kutak adta bőség a vidéken élő összes nép javára vált. Mint minden mitológiai történet, Izsáké is több, összefüggő jelentést hordoz: metaforikus és szimbolikus képek tárházának kapuját tárja ki.

Életem legősibb kútjával hazánk északkeleti régiójában találkoztam, Sajószentpéter határában. Egy útépitési szándékot megelőző régészeti ásatás során került elő a földből. Fával bélelt, úgynevezett bodonkút volt, melynek faelemeit fűzfavessző nyalábhoz hasonlatos növényi szálakkal rögzítették egymáshoz. Talán a viszonylag állandó talajvíz szintjének köszönhette megmaradását, a kellemetlen szagú, szürke iszapréteg konzerválta. A miskolci Herman Ottó Múzeumba került, a régészek szerint hozzávetőlegesen 7500 éves. Ezzel nem csak hazánk, hanem Európa legidősebb kútjai közé sorolják. Számomra az idő kútja lett.

A kút nem pusztán víznyerő hely. Jól példázzák ezt a gémeskutak, hiszen – főleg az Alföldön – a különböző helyzetbe állított kútgém már messziről üzenetet közvetített a pusztán élőknek, például, hogy a kút rossz, beomlott vagy ihatatlan a vize, mert ember ölte magát bele, állattetemet rejt, esetleg más, nagy szerencsétlenség történt ott. De arról is üzent, hogy elkészült az ebéd, gyertek enni, vagy hajtsátok a jószágokat az itatóhoz, hogy hivatalos ember érkezett, csendőr, esetleg pusztagazda, máskor pedig csak arról adott hírt, hogy megérkezett az ócskás, esetleg nő tartózkodik a pásztorszálláson.

Ásott kerekes kút szinte minden portára jutott a falvakban. Iható vízzel. Később az emberek inkább vezetékes vizet ittak, mert azt mondták nekik, az a jó, a kútvíz embernek már nem való. Így hát adták az állatoknak és locsolták vele a növényeket.

A talajvíz a legfelsőbb vízréteg a földben, könnyen szennyeződés érheti. Amikor egy oktondi gazda döglött állatait a kútjába dobálta, nemcsak saját vizét rontotta meg, hanem a környéken lévő összes kutat megmérgezte. Ugyanez történt, amikor a kerti vécét fölváltotta az angol módi, de a pöcegödör, derítőt megspórolta a modernsége áhítozó ember, és a kútjába vezette az egész család ürülékét, még később mindezzel együtt a legújabb kori laboratóriumi higiénia kellékeit, a gyilkos vegyszereket.

Időközben mások kútfúrással próbálkoztak, nagy mélységekből talán lehet tiszta vizet nyerni. Valóban, a mélységi kutak vize tiszta, természetes úton tisztul, ásványdús, az artézi kút vize pedig a nyomás következtében magától felszínre tör, ha utat kínálnak neki. Elterjedtek a víztornyok, a hidroglóbuszok, örültek az emberek, itt a friss, tiszta víz, házhoz megy, csak a csapot kell megnyitni. Sokáig jó volt ez a víz és ezek a kutak

is, de az Európai Unióhoz csatlakozás után több helyen azt mondták, túl sok benne az arzén, átlépi a megengedett európai határértéket. De hát ez a víz jó volt eddig és finom is! Lehet, hogy finom, de már nem jó, mondta a határértéket vizsgáló megbízott. És akkor mi lesz most? Meg kell vásárolni az Európai Unió víztisztító berendezéseit, válaszolta a megbízott.

Sajnos, a határértékekkel való játék a környezetvédelemben gyakran csak üzlet. Sőt, a kilencvenes évek végén az ipari légszennyezettség határértékének megállapításakor már nem feltétlenül a határérték volt a lényeg. Az emisszió megengedett határértékének átlépése pénzbüntetéssel járt, illetve szűrőberendezések használatára kötelezték a nagyüzemi cégeket. Az éves büntetés mértéke csupán töredéke volt a szűrőberendezés árának, ezért a vállalatoknak kifizetődőbb volt minden évben törleszteni a bevételükhöz képest elenyésző bírságot. Ezzel tulajdonképpen államilag legalizálták a környezetszennyezést.

Az ipari szennyezésre adott környezetvédelmi jogi szabályozások mindig késésben vannak, mert általában a már bekövetkezett pusztítás, esetleg tragédia *után* intézkednek. Gyermekkorom legendája volt például a Borsodi Víz, melyet félliteres, átlátszó vagy zöld üveg kiszerezésben árultak régióinkban. Természetes szén-dioxid tartalmával, gyógyhatású vizével, enyhén sós ízével Múcsony község kútja sokak kedvenc szódáját nyújtotta. A kút nemrégiben bezárták, mert rákkeltő anyagot találtak vizében. A vizsgálatot végzők évtizedekkel ezelőtti, kirívó talajszennyezésre vezetnek vissza a vízromlást, és a kazincbarcikai vegyipari vállalattal hozzák összefüggésbe.

A kutak tehát nem felejtenek.

És hol vannak a köztéri ivóvíz kutak? A pumpás kutak szinte teljesen eltűntek, a klasszikus kék, nyomós kutak ugyancsak megfogyatkoztak hazánkban. Valaha városainkban négy-öt nyelven is hirdették közkútjaink, hogy ím, iható forrás vagyunk. Az 1700-as évek elején II. Rákóczi Ferenc még arról írt, amikor Szegeden feküdt betegen, orvosát pedig Erdélybe küldte csapatai ápolására, hogy a helyiek a Tisza folyó vizét isszák, amelynek hal íze van, mert nem tudnak úgy méríteni a folyóból, hogy ne legyen benne egy-egy ficánkoló uszonyos. Ennek háromszáz éve.

Milyen ízű lehetett annak a 7500 éves kútnak a vize? Talán meg sem tudnánk inni, talán beleszeretnénk, talán jó üzleti lehetőséget látnánk benne. Mennyi mindent ástunk el azóta a földbe, mennyi mindent eresztettünk azóta felszíni vizeinkbe, és mennyi minden szivárgott le a mélybe, hogy aztán fölbukkanjon egy másik helyen és egy másik időben méregként, székénként. Mit tehetünk? Az valószínűleg semmiképp sem árt, ha magunkba nézünk, lelkünk kútjába, és először azt próbáljuk tisztogatni.